

Utbildningsutskottets betänkande

1981/82: 29

om åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket (prop. 1981/82: 143)

NIONDE HUVUDTITELN

Propositionen

Regeringen har i proposition 1981/82: 143 bilaga 1 (socialdepartementet) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts om forskningsfrågor.

Vidare har regeringen i propositionen bilaga 3 (utbildningsdepartementet) under punkt 1 (s. 118–124 och 126) föreslagit riksdagen att till Länskolnämndernas utvecklingsstöd under nionde huvudtiteln för budgetåret 1982/83, utöver i proposition 1981/82: 100, bilaga 12 upptagna medel, anvisa ytterligare 1 060 000 kr.

Motionerna

1981/82: 1370 av Börje Stensson (fp) och Elver Jonsson (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om ANT-kontaktpersonernas (ANT = Alkohol, Narkotika, Tobak) verksamhet vid länskolnämnderna.

1981/82: 1783 av Kerstin Anér (fp) och Gabriel Romanus (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående formerna för en förbättrad alkoholinformation i skolan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående fördelningen av undervisningstiden rörande beroendeframkallande medel mellan mellanstadiet, högstadiet och gymnasieskolan,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående lärobok om alkohol- och narkotikafrågor för alla elever på högstadiet,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående yrkesutbildningen och fortbildningen för lärare, ungdomsledare m. fl.

1981/82: 2242 av Ann-Cathrine Haglund (m) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående ANT-kontaktpersonernas verksamhet.

1981/82: 2246 av Olof Palme m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas

6. att riksdagen till Länsskolnämndernas utvecklingsstöd för budgetåret 1982/83 anvisar ett i förhållande till proposition 1981/82: 143 med 1 600 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 7 739 000 kr.

Utskottet

I proposition 1981/82: 143 har regeringen förelagt riksdagen förslag till åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket. Propositionen har remitterats till utbildningsutskottet i vad avser bilaga 1 avsnittet 2.5 Forskningsfrågor och bilaga 3 avsnittet 1 Skolan och drogfrågorna.

I propositionens avsnitt 2.5 Forskningsfrågor (s. 57–61) bereder regeringen riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet anför om alkohol- och narkotikaforskningens inriktning, kartläggningar av drogutvecklingen och förmedling av forskningsresultat.

Utskottet har inget att erinra mot vad som här har anmälts och föreslår att riksdagen lägger proposition 1981/82: 143 i denna del till handlingarna.

I propositionen bilaga 3 avsnittet 1 Skolan och drogfrågorna (s. 118–124, 126) redovisas att det sedan år 1969 vid varje länsskolnämnd finns en kontaktperson med uppgift att stödja verksamhet rörande åtgärder mot alkohol, narkotika och tobak, s. k. ANT-verksamhet; inom undervisning och elevvård. Kontaktpersonerna skall samordna skolans och andra organs aktiviteter inom länet, informera om nya läromedel och andra hjälpmedel samt föreslå åtgärder. De skall också ta initiativ till fortbildning och till försöksverksamhet på ANT-området.

Regering och riksdag har tillämpat varierande former för finansiering av ANT-kontaktpersonernas verksamhet. Även stödets omfattning har varierat. För innevarande budgetår har regeringen genom beslut den 9 juli 1981 ställt sammanlagt högst 2 200 000 kr. till länsskolnämndernas förfogande av de medel om totalt 5 000 000 kr. som socialdepartementet disponerar av reservationsanslaget J 9 Upplysning och information på alkoholområdet. Av förstnämnda belopp skall 1 600 000 kr. användas för att anställa ANT-kontaktpersoner med tjänstgöring motsvarande halvtid under högst tio månader. Resterande belopp, 600 000 kr., skall användas för stöd till lokala aktiviteter.

I proposition 1981/82: 143 föreslås att riksdagen – utöver redan anvisade medel under reservationsanslaget Länsskolnämndernas utvecklingsstöd – skall anvisa ytterligare 1 060 000 kr. Dessa medel skall enligt förslaget ställas till länsskolnämndernas förfogande på ett sådant sätt att de leder till lokala initiativ och utvecklingsinsatser på ANT-området. Medlen kan, anför föredragande statsrådet, tillsammans med resurser som skolstyrelserna kan anvisa från statsbidraget för lokalt utvecklingsarbete bli en betydande resurs för fortsatta ANT-insatser. De bör möjliggöra för ANT-

kontaktpersonerna att också under nästa budgetår på deltid arbeta åt länskolnämnderna med ANT-frågor.

I anslutning till detta avsnitt av propositionen behandlar utskottet fyra motioner.

I motion 1981/82: 2246 (yrkande 6) uttalas att de resurser för länskolnämndernas ANT-verksamhet som regeringen föreslår innebär en minskning av verksamhetens omfattning jämfört med innevarande budgetår. För att möjliggöra att en halvtidstjänst kan inrättas för ANT-insatser vid varje länskolnämnd föreslår motionärerna att riksdagen till Länskolnämndernas utvecklingsstöd för budgetåret 1982/83 anvisar 1 600 000 kr. utöver vad som föreslås i proposition 1981/82: 143.

Enligt motion 1981/82: 2242 (i denna del) är det viktigt att ANT-kontaktpersonerna också under budgetåret 1982/83 kan bedriva sin verksamhet på halvtid. För detta räcker enligt motionen inte de i propositionen föreslagna medlen. Samma krav framförs i motion 1981/82: 1370, medan i motion 1981/82: 1783 (yrkande 1 i denna del) uttalas att länskolnämndernas ANT-resurser måste vara tillräckliga för skolornas behov.

Utbildningsutskottet anser i likhet med motionärerna att länskolnämndernas ANT-kontaktpersoner är en viktig resurs i den kamp som på bred front måste föras mot alkohol, narkotika och tobak. Med hänsyn härtill samt till det faktum att varje ANT-kontaktperson har ansvar för ett helt län är det angeläget att medel anvisas så att verksamheten kan bedrivas på halvtid. Kostnaden härför kan för budgetåret 1982/83 beräknas till totalt ca 2 600 000 kr. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 2246 yrkande 6 samt med anledning av proposition 1981/82: 143 och motionerna 1981/82: 2242 i denna del, 1981/82: 1370 och 1981/82: 1783 yrkande 1 i denna del till Länskolnämndernas utvecklingsstöd för budgetåret 1982/83, utöver i proposition 1981/82: 143 beräknade medel om 1 060 000 kr. anvisar ytterligare 1 600 000 kr., dvs. totalt 2 660 000 kr. utöver vad riksdagen tidigare anvisat under förevarande anslag (prop. 1981/82: 100, UbU 1981/82: 14, rskr 1981/82: 193).

I motion 1981/82: 2242 (i denna del) betonas vikten av att skolans attityd-påverkande arbete präglas av en helhetssyn. Man bör enligt motionären utgå från det större begreppet friskvård och under detta ta upp olika moment såsom alkohol, droger och samlevnad.

Utskottet vill med anledning av motionen erinra om att skolöverstyrelsen (SÖ) i september 1981 presenterade ett handlingsprogram för hälsofostran i skolan. Programmet har senare kompletterats med visst service-material. Av materialet, som ställts till skolornas förfogande under våren 1982, framgår att hälsofostran avser frågor rörande etik, livsstil, livsfrågor, kost- och hygienvanor, hälsorisker, arbetsmiljö, ANT-problem, sex och samlevnad m. m. I servicematerialet framhålls att undervisning inom ett av dessa områden kan påverka attityder m. m. även inom övriga områden. Så sägs t. ex. att en fördjupad samlevnadsundervisning kan leda till att alkoholkonsumtionen minskar utan att alkoholfrågan alls berörs.

Med hänvisning till att SÖ:s nyligen presenterade program för hälsofostran präglas av den helhetssyn som motionären efterlyser föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 2242 i denna del.

I motion 1981/82: 1783 (yrkande 1 i denna del) framhålls angelägenheten av att särskilda handlingsprogram för arbetet med drogfrågor utarbetas i alla kommuner i enlighet med vad samordningsorganet för alkoholfrågor (SAMO) föreslagit.

Enligt den nya läroplanen för grundskolan (Lgr 80) skall planeringen inom ett rektorsområde redovisas i en arbetsplan. Planen bör omfatta frågor som är gemensamma för flera ämnen. Som exempel nämns ANT-frågor. SAMO har, som redovisas i propositionen (s. 121), knutit an till detta nya planeringsinstrument och förordat att handlingsprogram i drogfrågor upprättas inom alla skolor. Enligt vad utskottet erfarit pågår nu arbete vid landets skolor med att utarbeta lokala arbetsplaner innefattande bl. a. ANT-frågor. Basen för detta arbete utgör den nya läroplanen och bl. a. det tidigare nämnda programmet för hälsofostran. Utskottet förutsätter att planeringsarbetet bedrivs i enlighet med Lgr 80 och föreslår att riksdagen avslår motion 1981/82: 1783 yrkande 1 i denna del.

Enligt motion 1981/82: 1783 (yrkande 2) bör vid fördelning av tid för undervisning om beroendeframkallande medel mellan grundskolans mellan- och högstadier och gymnasieskolan tyngdpunkten ligga på mellan- och högstadierna. Det är då, hävdar motionärerna, ungdomarna först kommer i verklig kontakt med alkoholbruket.

I läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan (Lgr 80 och Lgy 70) slås fast att undervisning i ANT-frågor skall ingå som moment i en rad ämnen, t. ex. idrott, natur- och samhällsorienterande ämnen, familjekunskap, historia, hälsa och hygien, kemi, konsumentkunskap, psykologi, samhällskunskap och biologi. ANT-undervisning skall meddelas på alla stadier i grundskolan och på alla linjer i gymnasieskolan. ANT-undervisningens omfattning totalt och dess fördelning på stadier och årskurser blir, som utskottet ser det, delvis beroende av de lokala förhållandena. Utskottet anser inte att riksdagen bör ge detaljerade anvisningar härvidlag och föreslår med hänvisning härtill att riksdagen avslår motion 1981/82: 1783 yrkande 2.

Enligt motion 1981/82: 1783 bör alla elever på grundskolans högstadium få tillgång till en lärobok om alkohol- och narkotikafrågor, vilken skall användas vid undervisningen i alla de ämnen där ANT-frågor tas upp (yrkande 3).

Någon lärobok som renodlat behandlar ANT-frågor finns, såvitt utskottet har sig bekant, inte. Däremot behandlas ANT-frågor som moment i en rad läroböcker. Dessutom har ett omfattande informationsmaterial utarbetats och distribuerats av myndigheter och organ med ansvar för ANT-frågor, t. ex. kommittén för opinionsbildning mot drogkulturen i samband med kampanjen "Aktion mot droger". Riksdagen bör med hänvisning härtill avslå motion 1981/82: 1783 yrkande 3.

I motion 1981/82: 1783 betonas vikten av att lärare och andra som i sitt arbete kommer i kontakt med tonåringar har tillräckliga kunskaper om alkohol och narkotika. I detta sammanhang hävdas bl. a. att fortbildningen för lärare i dessa frågor är eftersatt och behöver utvecklas (yrkande 4).

Enligt vad utskottet har inhämtat ingår ANT-moment i varierande grad i de lokala kursplanerna för de olika lärarutbildningslinjerna. Beträffande fortbildning vill utskottet erinra om att riksdagen år 1981 beslöt om nya former för bl. a. personalutbildning på skolväsendets område (prop. 1980/81:97, UbU 1980/81:37, rskr 1980/81:385). Reformen träder i kraft den 1 juli 1982. Regeringen har genom beslut den 18 februari 1982 förordnat att lärare som deltar i utbildning inom övergripande kunskapsområden, t. ex. rörande alkohol, narkotika och tobak, skall vara berättigad till oavkortad lön under högst fem veckor. Härigenom finns goda förutsättningar för att lärare skall kunna komplettera sina kunskaper i ANT-frågor. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1981/82: 1783 yrkande 4.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen lägger till handlingarna vad som anmälts i proposition 1981/82: 143 om forskningsfrågor,
2. att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 2246 yrkande 6 samt med anledning av proposition 1981/82: 143 och motionerna 1981/82: 2242 i denna del, 1981/82: 1370 och 1981/82: 1783 yrkande 1 i denna del till *Länsskolnämndernas utvecklingsstöd* för budgetåret 1982/83, utöver tidigare anvisat belopp¹, anvisar ytterligare 2 660 000 kr.,
3. att riksdagen beträffande en helhetssyn på skolans attitydpåverkande arbete avslår motion 1981/82: 2242 i denna del,
4. att riksdagen beträffande särskilda handlingsprogram för arbetet med drogfrågor avslår motion 1981/82: 1783 yrkande 1 i denna del,
5. att riksdagen beträffande fördelning av tid för undervisning om alkohol, narkotika och tobak mellan grundskolans stadier och gymnasieskolan avslår motion 1981/82: 1783 yrkande 2,
6. att riksdagen beträffande en lärobok i frågor om alkohol, narkotika och tobak avslår motion 1981/82: 1783 yrkande 3,
7. att riksdagen beträffande utbildning och fortbildning för lärare i frågor om alkohol, narkotika och tobak avslår motion 1981/82: 1783 yrkande 4.

Stockholm den 6 maj

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

¹ Jfr prop. 1981/82: 100, UbU 1981/82: 14, rskr 1981/82: 193.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Jörgen Ullenhag (fp), Lars Gustafsson (s), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (-), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Lena Hjelm-Wallén (s), Kerstin Göthberg (c), Ylva Annerstedt (fp), Iris Mårtensson (s), Sigvard Persson (c) och Allan Ekström (m).